

Svenska
Fyrslskapet
www.fyr.org

Svenska fyrplatser

- en del av vårt kulturarv

Ölands Södra Udde

Ölands Södra Udde

Karaktär: FI(2) WRG 30s. Svenskt nr: 552800

Position: N 56 12, O 16 24.

Internationellt nr: C 7280.

Fyren på Ölands Södra Udde – Långe Jan – i folkmun, är Sveriges högsta fyrtorn med sina 41,6 m och 197 trappsteg. Den är också tillsammans med Kullen i Skåne de två ljusstarkaste i Sverige. Skeppsbrott var förr vanliga utanför Öland, vilket gav ortsbefolkningen möjligheter till extra inkomster genom vrakplundring, vilket ansågs vara helt legitimt när "Herren välsignade stranden med vrak". 1667 fick Sverige en ny sjölag i vilken myndigheterna ålades att bygga och underhålla fyrbåkar. I ett kungligt brev 1671 stadgades att en fyrbåk skulle uppföras på Ölands södra udde. Kostnaderna för detta ansågs dock för höga samtidigt som motståndet från ortsbefolkningen var stort då de inte ville riskera att bli av med sina biinkomster. Det fyrljus som ordnades blev i stället en vippfyr med en öppen stenkolsgryta. "Lanternan", som den kallades, finns inritad på kartor från både 1676 och 1682. En kommission kom 1724 med det överraskande utlåtandet att södra udden på Öland var olämpligt för en fyrbåk. Först 1759 godkände konungen en ritning till en fyr. Bygget kom igång 1784. Fyren bestod egentligen av två torn, ett yttre och ett inre. Som stödförband mellan tornen, där den långa spiraltrappan i kalksten vindlar sig upp, finns tätt med träbjälkar. Tornet har en basdiameter på c:a tolv meter och har mycket tjocka väggar i den nedre delen, vilket kan ses vid ingången. Som byggnadsmaterial användes kalksten från det sedan reformationen raserade kapellet någon kilometer norr om fyren. Ett stenkors utmärker idag läget för det dåtida kapellet, som var från medeltiden och ägnat åt S:t Johannes (Capella Beati Johannis in Kyrkiohaffn). Det låg vid det gamla fiskeläget Kyrkhamn. Från kapellet kan namnet Långe Jan härledas. Fyren byggdes snabbt och kunde tändas 1 november 1785.

Fyrlyuset utgjordes av en öppen koleld i en järngallergröta på takplattformen. Stenkolens hissades upp i det inre tornet – ett tungt arbete med tanke på tornets höjd. 1789 uppfördes ett bostadshus intill fyren – det lilla gula stenhuset till vänster när man närmar sig fyren från norr. 1822 ändrades fyren till en sluten stenkolsfyr där fyrgrutan omgavs av en glanslarnen. Detta gav en besparing på kole. 1845 installerades en ny lanternin i fyren med linsapparat samtidigt med en rovoljelampa. Det nya fyrlyuset visade fast vitt sken, som förstärktes med flera glaslinser under 1860-talet. 1887 ersattes rovoljelamporna med en fotogenlampa, vilket gjorde att ljusstyrkan mer än fördubblades. 1906 installerades en ny stor linsapparat som drevs runt av ett urverk med lod. För att få den tunga linsen att rotera jämnt var den lagrad i kvicksilver. Fyrkaraktären blev nu två korta blänkar var 15:e sekund och fotogenlampan var ersatt med en luxlampa (fotogenglödljuslampa med eller utan tryck). Samtidigt installerades en bit ner i tornet en bifyr, som visade ett regelbundet klippsken över Utgrunden i Kalmarsund. 1948 elektrifierades fyren och samtidigt ändrades fyrkaraktären till två blänkar var 30:e sekund, vilket gäller än idag. 1980 blev fyren automatiserad och avbemannad.

1871 uppfördes fyrmästarbostaden, två fyrvaktarhus och flera uthus. 1873 ålades fyrpersonalen att vid dimma sköta mistsignaleringen genom att avlossa ett kanonskott var 15:e minut. Kanonerna var två gamla skeppskanoner från 1796, vilka fortfarande finns kvar nedanför fyren.

Vid klart väder kan man i sydost skönja fyren Ölands Södra Grund. Denna kassunfyr i betong är den första stora bottenfasta i Sverige. Den är 35 hög ovan vattnet och 12 m djup under och inrymmer en 10-rumsvåning. Den är idag obemannad.

Tidigaste fyr år: 1785

Nuvarande fyr år: 1785

Automatiserad år: 1948

Avbemannad år: 1980

Tornets höjd: 41,6 m

Lyshöjd över havet: 41 m

Lysvidd: 18 nm

Originaloptik: Öppen stenkolseld

Nuvarande optik: 3:e ordn dioptrisk planlins med bulls-eye och 5 inslipade ringar omgivna av ett varierande antal katadioptriska prismaringar, 2 fack å 135° monterade i 90° mot varandra samt katoptrisk spegel 90°, roterande kvicksilverlagrad, Barbier Bernard & Turenne.

Fyrapparat: 2x1000W 120V lampor, dubblerad elektrisk drivanordning för linsen, landkabel, diesel.

Övrig utrustning: Bifyr 2:a ordn dioptrisk trumlin 60° med katadioptrisk krona och kran, total linshöjd 2144 mm, 2x1000W 120V lampor.

Byggnadsmaterial: Kalksten, rappad.

Tornfärg & form: Vitt runt torn med svart bälte.

Fyrplatsbostäder: Fyrmästarbostad, två fyrvaktarbostäder, äldre stenhus ("Skolhuset"), maskinhus, uthus, jordkällare.

Ägare & ev. Klicka på QR-koden nedan för att komma till fyrens hemsida i

kontaktperson: Fyrwiki

Skydd enligt lag: Fyren statligt byggnadsminne 1935. Utökat 2008..

Vägbeskrivning:

Väg brofästet Öland - fyren c:a 54 km. Kör väg 136 söderut till slutet.

Övrig information:

Fyrmästarbostaden disponeras idag av Ottenby fågelstation och det ena fyrvaktarhuset fungerar som värmestuga för besökande. Här finns en liten fyrplatsutställning. Den andra fyrvaktarbostaden används som privatbostad av f.d. fyrvaktaren Bertil Nilsson. Nedanför fyren ligger restaurang "Fågel blå" och Naturum Ottenby som är en av Naturvårdsverket ägd utställning som drivs av Sveriges Ornitologiska Förening.

Norr om fyrbebyggelsen ligger Ottenby fågelstation, som tillkom 1946, och som tillhör en av Europas viktigaste. Vid parkeringen norr om fågelstationen ligger på en strandvall det gamla fågelmuseet, ritat av arkitekten Jan Gezelius och prisbelönat, och som har formen av en skeppssättning. Hela området söder om Ottenby Kungsgård på ömse sidor om vägen till fyren ingår i Ottenby naturreservat som bildades 1970. Reservatet är särskilt känt för sitt rika fågelliv på strandängarna och i Ottenbylund, ett särpräglat landskap med tokbuskar och en rik flora samt dovhjortarna, vilka sannolikt planterades in i mitten av 1500-talet. Mer information om reservatets natur- och kulturvärden finns på www.ottenby.se.

QR-kod till Ölands Södra Uddes Fyrwiki-sida:

Foto: Göran Andersson: Omslagsbild

Esbjörn Hillberg: Övriga bilder

Ölands Södra Udde,
fyrportalen.

Fyrar i närheten av Ölands södra udde

Ölands Norra Udde

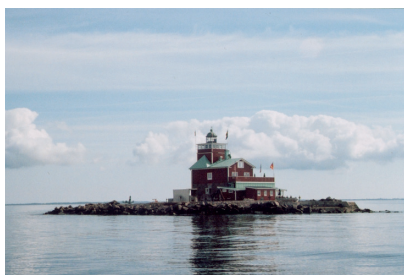
Kapelludden

Segerstad

Högby

Dämman

Hur blir jag medlem i Svenska Fyrsällskapet?

Svenska Fyrsällskapet, bildat 5 oktober 1996, är en ideell allmännyttig förening öppen för alla. Du är välkommen som medlem och att delta i våra aktiviteter som du kan läsa om på vår hemsida www.fyr.org. Vi arrangerar årligen 25-30 föredrag samt fyrutflykter.

Som medlem får du vår tidning Blänket fyra gånger per år. Tidningen är fylld med artiklar och gammalt och nytt om våra fyrar.

Årsavgift för enskild medlem är 200:-, för företag 1000:- och för föreningar 250:-. Vill du bli medlem så fyll i blanketten för "**Medlemskap**" på hemsidan alt. maila till medlem@fyr.org eller ring tel. 08-710 3333. Avgiften betalas in på Bg nr 5401-9344 då du fått en faktura. Uppge dina kontaktuppgifter såsom adress, telefonnummer och email på talongen så att vi kan uppdatera vårt medlemsregister.

Kontaktpersoner m.m. i Svenska Fyrsällskapet finner du genom att klicka på QR-koden som länkar till hemsidan.

